

A NÉPFELSZABADÍTÓ HÁBORÚ TITÓI OSZTÁLYSTRATÉGIÁJA A JKP V. ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETÉNEK OKMÁNYAI TÜKRÉBEN

---

1. Az V. országos pártértekezlet és a népfelszabadító háború osztálystratégiája

A JKP irányításával elindított és a Tito vezetése alatt kibontakozó népfelszabadító háború, azonfelül, hogy a hadviselés és a forradalmi harc általános jegyeit is magán viseli még sok sajátos vonással rendelkezik. Az 1941-ben Jugoszláviában elindított népfelszabadító háború stratégiáját Tito marsall 1976. december 21-én, a hadtudományok doktorává avatásakor tartott beszédében a következőképpen jellemezte:

A népfelszabadító háború irányvételében és megvalósításában általános népi felkelésre alakult tekintettel arra, hogy mélyreható társadalmi változásokat is magába foglalt, aminek egyik alapvető biztosítója az is volt, hogy ezt a harcot a Jugoszláv Kommunista Párt szervezte és irányította. Ezért népfelszabadító háborúnkat — Tito fejtegetése szerint — nem fenyegette az a veszély, hogy gerillaharcra korlátozódik, vagy ellenállási mozgalommá sekélyesedik. Megjegyzendő, hogy a Komintern elképzelései általában, de Jugoszlávia vonatkozásában is a gerillaharc megszervezése és a politikai-társadalmi célok háttérbe szorításával kibontakozó ellenállási mozgalom létrehozása felé hajlott. Jugoszláviában másképpen alakult a helyzet, mert a JKP, még mielőtt az ország hadszíntérré vált volna, kiépítette tartós osztálystratégiáját és azt sikeresen valóra is váltotta.

Népfelszabadító háborúnk osztálystratégiai jellegzetességeit Tito elvtárs öt tételben foglalta össze: „Először is állandó fegyveres harcra és egy erős hadsereg megteremtésére törekedtünk. Másodsor, Jugoszlávia összes népeinek legszélesebb tömegeire támaszkodtunk. Harmadsor, az emberállomány katonai és politikai mozgósításának, valamint a népi hatalom és politikai tömegszervezetek megszervezésének fontos feltételeként szabad területeket teremtettünk. Negyedszer, megtaláltuk a háború és a forradalom katonai szervezésének legalkalmasabb formáit. Olyan eredeti formák voltak ezek, amelyek legjobban megfeleltek a felkelő

tömegek mozgósítására. Ötödször, olyan sajátos partizántaktikát alkalmaztunk, amely lehetővé tette számunkra az állandó kezdeményezést és a szabad csapatmozdulatokat, s amely a Népfelszabadító Hadsereg erősödésének arányában szüntelenül fejlődött.”

Az imént idézett fejtegetésében Tito elvtárs elsősorban a hadászati-katonai szempontokat hangsúlyozza. Ezt követelte meg az alkalom, amelyekben fejtegetése elhangzott, de itt is szükségszerűen a stratégia társadalmi-osztály összetevője szembetűnően jelen volt. Az ilyen kiindulópontot átfogóan megalapozta a JKP V. országos értekezlete, amelyet Zágrábban tartottak 1940. október 19—23-áig.

Az V. pártértekezlet említése és a reá való hivatkozás ma, amikor már teljesen más forradalmi feladatok előtt áll az ország — a szocialista öngazgatású társadalmi viszonyok építése —, csak részben indokolja, hogy visszatekintsünk, hogy forradalmunk forrásaiból merítsünk. Ezt fejezi ki Lazar Mojszov, a JKSZ elnökségének elnöke is 1981. július 3-i beszámolójában, amelyet a szövetségi testületek díszülésén olvasott fel, hivatkozva Tito elvtárs meghatározására a fegyveres harc megindítását kimondó július 4-i JKP határozatának meghozatala és ezzel kapcsolatban kiadott történelmi felhívás közzététele kapcsán.

„Most, visszaemlékezve forradalmunk e fontos évfordulójára és mindarra, amit az utóbbi negyven év alatt megteremtettünk — hangsúlyozta Lazar Mojszov elvtárs —, szem előtt tartjuk Titónak a Jugoszláv Kommunista Párt megalakulása hatvanadik évfordulója alkalmából kifejtett megállapítását: minden igazi forradalom feltétlenül visszatér forrásaihoz. A párt hosszú és dicső útjára visszatekintve még alaposabban és jobban fel kell tehát mérnünk közvetlen és leendő feladatainkat...”

A JKP V. értekezletének sorsdöntő szerepe volt a soron következő eseményekre, s vele Titónak és közvetlen munkatársainak néhány éves, sokoldalú és eredményes tevékenysége zárult le. Ezen az értekezleten kap többek között hivatalos és végleges megerősítést a Tito által képviselt és kialakított osztálystratégia.

Az V. országos pártértekezletet már sokan, igen hivatott hozzáértők értékelték. A jövőben nyilván még többen elemzik majd ezt a jelentős, pártkongresszussal egyenértékű értekezletet, mert most már a szélesebb közönség számára is hozzáférhető a JKP V. értekezletének és előkészítésének egy vaskos könyvbe gyűjtött anyaga (Peta zemaljska konferencija KPJ, 19—23. oktobar 1940; Kommunista Kiadóközpont, Belgrád, 1980., 632. o.). A JKP V. országos értekezletének 40. évfordulóját tehát méltóképpen ünnepeltük azzal is, hogy Pero Damjanović, Milovan Bosnić és Dragica Lazarević szerkesztésében ezt a gondosan előkészített könyvet közreadtuk. A kiadvány tartalmazza az ötödik értekezlet összes fellelhető beszámolóját: Josip Broz Tito bevezető beszámolóját a JKP szervezeti kérdéséről és a többi 10 beszámoló közül még nyolcat (a politikai helyzetről, az agrárkérdésről és a nemzeti kérdésről szóló három beszámoló szövege nem maradt fenn). A kiadvány közli az értekezlet jegyzőkönyvét is és a határozatokat is. De ezenkívül a kiadvány meg-

jelenteti az értekezlethez szorosan tartozó okmányokat és a Kommunista Internacionáléval folytatott levelezést (az idézett kiadvány 247—266. oldala) és az országban megtartott mindegyik tartományi értekezlet beszámolóinak és határozatainak teljes szövegét, amely pártértekezletek a JKP V. országos értekezletének előkészítését képezték.

Az 1981 elején megjelent teljes okmánygyűjteményt tartalmazó kiadvány közreadásáig ugyanis a JKP V. értekezletének anyaga csak részben volt hozzáférhető. Igaz, a Komunist, a JKP központi elméleti folyóirata 1948-ban, dokumentációs mellékletként újból közreadta az V. országos pártértekezlet határozatait, idővel azonban ez a folyóirat is bibliográfiai ritkasággá vált. Ezen a helyzeten lényegesen változtatott Tito összegyűjtött műveinek megjelentetése. Ennek 5. kötete (szerbhorvát nyelven 1978-ban, magyar nyelven 1979-ben jelent meg) tartalmazza az 1940-ben megtartott országos értekezlet előkészítésének egy részét, tekintettel arra, hogy Tito elvtárs Moszkvából való visszatérése után tevékenységének legnagyobb részét az országos értekezlet előkészítésének szenteli és személyesen is részt vesz a tartományi értekezleteken vagy tanácskozik a vezetőségekkel. Az összegyűjtött művek 6. kötete (szerbhorvát nyelven 1979-ben jelent meg, magyar nyelven 1980-ban) tartalmazza Tito bevezető beszámolóját, az V. országos értekezleten elhangzott hat felszólalását és az országos értekezlet határozatainak teljes szövegét (az Összegyűjtött művek 6. kötetének 3—76. oldala, magyar nyelvű kiadás).

Az V. országos pártértekezlet értékelését maga Tito fogalmazta meg időtállóan, mindjárt 1940 decemberében, a Jugoszláv Kommunista Párt V. országos értekezlete című cikkében, amely a Proleter központi illegális folyóirat 1941/1. számában jelent meg. Cikkében kifejti többek között, hogy az országos értekezlet „eredményei óriási jelentőségűek lesznek a JKP összes szervezeteinek tevékenysége és fejlődése szempontjából...”, valamint hogy „... a második imperialista háború okozta helyzet és az események rettenetesen gyors fejlődése megköveteli, hogy a JKP mozgósítsa összes erőit és felkészítse kádereit a mai nehéz időkben előtte álló fontos és nehéz feladatok teljesítésére. A JKP V. értekezlete tehát az említettek folytán nagyobb jelentőségű, mint az egyszerű rendes értekezletek; bizonyos vonatkozásban kongresszust helyettesít”. Cikkében Tito előrebocsátotta, hogy noha 1939-ben a JKP országos tanácskozást tartott, de csak 1934-ben tartotta meg IV. értekezletét (az utolsó kongresszusát, a JKP drezdai IV. kongresszusát meg 1929-ben). Cikkében nem tér ki, de a történelmi igazsághoz tartozik, hogy Tito és a pártvezetőség valóban kongresszusi előkészületeket végeztek. A JKP IV. kongresszusától eltelt idő, a sorsdöntő előrelátható történelmi események, a JKP életében bekövetkezett biztató fejlődés és élcsapat szerepének mind hathatósabb megvalósítása, valóban indokoltá tette a kongresszus összehívását. A Komintern titkársága azonban nem hagyta jóvá ezt az elképzelést, és így vált ez a nagy összejövetel formálisan ugyan országos értekezlettré, de lényegében mégis csak kongressz-

szus volt (tartományi, körzeti, járási és városi értekezletek előzték meg). Ez volt ugyanis a JKP illegális időszakának a legnépesebb gyülekezete, sokkal többen vettek részt rajta, mint a III. bécsi és a IV. drezdai értekezleten.

A kongresszussal felérő jelentőségét azonban elsősorban tartalmával biztosította magának. A Proleterben írt cikkében Tito kifejti: „... A párt megalakulása óta ezen az értekezleten jutott kifejezésre először a JKP teljes egysége, az az egység, amely a nehéz és szakadatlan harcokban, különösen a legutóbbi három év folyamán kovácsolódott.” Ezen a nagy pártfórumon véglegesen felkészült a JKP, rendezte sorait, gyarapította tagságát és itt véglegesíti osztálystratégiáját, politikai irányvonalát, amely alapján képes volt Tito vezetésével egy új történelmi korszakot jelölni Jugoszlávia nemzeti és nemzetiségi életében, 1941 sorsdöntő hónapjaiban, a népfelszabadító háború során és az azt követő szocialista társadalmi viszonyokat építő időszakban.

Ezért emlegetik visszaemlékezéseikben a JKP V. országos értekezletének résztvevői, de idézi a szakirodalom is, Tito látványosan megfogalmazott zárószavait, amellyel az értekezlet delegátusaitól elbúcsúzott: A következő értekezletet a szociális és nemzeti elnyomás alól felszabadított országban fogjuk tartani.

2. A JKP V. értekezletének jelentősége Jugoszlávia forradalmi folyamatai szempontjából

Tito pártértekezleti zárószavai „akcióprogram jelentőségűek voltak”, ahogyan joggal jellemezte azokat Stevan Doronjski, a JKSZ Elnökségének elnöke 1980. október 20-án Zágrábban, a JKSZ KB díszülésén. Az V. országos pártértekezlet jelentőségét értékelve hét pontban összegezi beszámolójában Stevan Doronjski az 1940. október 19—23-a között megtartott nagy seregszemlének és az akkori legmagasabb pártfórum eredményeit. Nevezetesen, megvalósult Tito vezetésével az a már előbb kialakult eltökéltség, hogy az országban alakuljon meg és székeljen a pártvezetőség, továbbá az az irányvonal, hogy a párt tevékenységéhez szükséges anyagi és pénzügyi eszközöket az országban teremtik elő, a munkásosztály és a dolgozók anyagi támogatásával. Így a pártszervezés központját az országba helyezték át. Az V. pártértekezletet megelőző három év alatt pedig a frakciózás és szektásság elleni sikeres küzdelem megszilárdította a párton belüli egységet, s ezáltal a JKP forradalmi hatékonysága megsokszorozódott. Ezen túlmenően létrehozták, illetve megszilárdították a nemzeti és tartományi pártvezetőségeket, az ország különböző részeiben felújították a pártszervezeteket és újakat létesítettek, s hetedik lényeges tényként sorolja fel Doronjski elvtárs a körülményt, hogy „fokozatosan alakot öltött és a gyakorlatban igazolta helyességét az az új politikai irányvonal is, amely által megszilárdul a párt és a munkásosztály és szélesebb körben a kizsákmányolt és leigázott nép-

tömegek közötti kapcsolat. Ez az irányvonal már teljes programot nyújtott a nemzeti kérdés megoldására, így az ország védelméért folytatott harc összefonódott a jugoszláv nemzetek és nemzetiségek leendő föderatív közösségének világos távlataival”.

Az új politikai vonal kialakításával, amelyet Tito az 1936-ban, Moszkvában megtartott JKP vezető aktívájának tanácskozásiától számít, amikor elhatározták a JKP vezetőségének az országba való visszatérését, hogy onnan irányítsa a JKP szervezeteit, osztozva a tagsággal a rendőrségi üldöztetésekben, s hogy közvetlen betekintése által valóban az ország forradalmi vezérkara lehessen (lásd: J. B. Titónak, a JKSZ elnökének Belgrádban, 1979. április 19-én megtartott beszámolóját a JKP és a JKISZ megalakulásának 60. évfordulója alkalmából tartott díszülésen... J. B. Tito: A Jugoszláv Kommunista Szövetség forradalmi harcának hatvan éve. Forum Könyvkiadó és a Magyar Szó közös kiadása, Újvidék, 1979., 9. old.) szorosán egybefonódik a JKP élcsapattá való kiépítése, alkalmassá tétele a belső frakcióharc és a szektás magatartás leküzdésére. „Az élcsapat az új politikai vonal életre hívása által válik a burzsoá hatalmi rendszer mind mélyebb válsága közepette az ország elsődrendű, a tömegekre ható politikai tényezőjévé.”

Ennek a folyamatnak első fontos szakasza zárul le a JKP V. országos értekezletével 1940 októberében. Erről az értekezletről állapítja meg Tito forradalmi élcsapatunk 60 éves áttekintésében (magyar nyelvű kiadás, 11. oldal):

„A burzsoá rendszer politikai válságának elmélyülésével párhuzamosan a Jugoszláv Kommunista Párt az ország demokratizálásáért és függetlenségének védelméért folyó harc programján dolgozott. E tekintetben különösen fontos hely illeti meg a Jugoszláv Kommunista Párt 1940 októberében megtartott V. országos értekezletét, amely bebizonyította, hogy a párt felkészülten és tétovázás nélkül nézett a Jugoszlávia nemzeti és nemzetiségi, valamint az egész emberiség számára sorsdöntő események elé.”

Természetesen a JKP osztálystratégiája nem alakult ki végleges formájában az V. országos értekezleten. A későbbi események során az 1940 októberében hozott határozatokban összegezett osztálystratégia tovább alakult és a fegyveres harc idején sor került súlypontbeli eltolódásokra, de az alapvető megfontolások helyeseknek és megbízhatóknak bizonyultak. Erről a súlypontbeli eltolódásról, de egyben az alapvető elgondolások stratégiájának fel nem adásáról Tito 1979-ben (magyar nyelvű kiadás, 11–13. oldal) a többek között a következőkre hívja fel a figyelmet:

„A párt a fasiszta erők agressziójának idején és ennél sokkal korábban megtett minden intézkedést hazafias kötelességének teljesítésére. Amikor bekövetkezett a jugoszláv hadsereg széthullása, még inkább meggyorsította a megszállók és a hazai szolgáik elleni harc szervezését. A háborúig érvényben lévő fő programkonceptió — a demokratizálódásért és a függetlenség védelmezéséért folytatott küzdelem — a megszállás után

a megszállók elleni, továbbá az ország felszabadítására és a társadalom forradalmi átalakulására irányuló harc platformjává nőtte ki magát. A Jugoszláv Kommunista Párt számára ez a pillanat a jugoszláv társadalomban a vezető osztályerők elkerülhetetlen történelmi váltását jelentette.

A Jugoszláv Kommunista Párt eközben nem lépett fel a szocialista forradalom jelszavával. A széles népfelszabadító front mellett foglalt állást és az összes hazafias erők mozgósítását szorgalmazta a megszállók és hazai támogatóik elleni küzdelem platformjának megfelelően...

Amitől nem tértünk el — folytatja Tito — sem a fegyveres felszabadító harc előkészítésének idején, sem pedig a harc során, az az eltökéltség volt, hogy Jugoszlávia széles néptömegei előtt távlatot nyitunk, hogy a felszabadító harccal elérjük régóta áhított szociális és nemzeti törekvéseinket és hogy nem létezhet a régire való visszatérés...

... A megszálló hazánkban olyan háborús frontra talált, amelyre nem számított. A hazai burzsoázia kísérlete, hogy polgárháború kirobbantásával elszigetelje a JKP-t a néptől, kudarcot vallott. A nyílt hazaárulás útját választotta, amelyről többé nem volt visszatérés. Ezzel sorsát, az uralkodó rend sorsát a megszálló sorsával azonosította. Így a megszálló feletti győzelem a hazai burzsoázia feletti sorsdöntő győzelmet — a szocialista forradalom győzelmét jelentette.

Ilyen feltételek mellett a Jugoszláv Kommunista Párt, a népfelszabadító harc politikájának és stratégiájának következetes fejlesztése révén, elhárította annak a veszélyét is, hogy a felkelés a polgárháborúhoz vezessen. Ez az irányvonal mindenekelőtt azért volt lehetséges, mert a párt már az erős felszabadító mozgalom élén állt és az egyedüli hazafias erőként érvényesült a széles néptömegek körében, továbbá a megszállók, és a hazaárulásban egyesült régi rend őrei elleni harc egységét hangszította...

3. A forradalmi munkáspárt megfelelő kiépítésének és ezáltal élcsapat szerepének biztosítása

A mai olvasó, aki már nem élheti bele magát a háború előtti pártélet és munkásmozgalom körülményeibe, nem is tudja, hogy milyen lényeges volt a pártépítés, a párt szervezeti kérdéseinek és munkamódszereinek megfelelő kialakítása. Hatalmas lépést kellett néhány év alatt megtenni a JKP tagságának, hogy történelmi hivatása magaslátán lehessen, hogy élhessen a lehetőségekkel, de egyben maga is hozzájáruljon a megfelelő lehetőségek megteremtéséhez.

A pártépítés, ami természetesen nem volt egyszerű szervezeti kérdés, hanem a JKP élcsapat szerepének kialakítását szolgálta, olyan lényeges volt még 1940-ben, hogy Tito elvtárs a JKP főtitkára, az V. országos értekezlet bevezető beszámolóját ennek a kérdésnek szentelte és ezzel

kapcsolatban tárgyalta a JKP osztálystratégiájának alapvető kérdéseit is.

Az ötödik pártértekezlet lényegét Jakov Blažević, egyik kimagasló forradalmárunk így jellemzi és élte át (lásd: Peta zemaljska konferencija KPJ, Zbornik radova, kiadók: Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske és a Školska knjiga; Zágráb, 1972., 373. o. az idézetek a 11. és 12. oldalról):

„A Jugoszláv Kommunista Párt V. országos értekezlete 1940 októberében, mindenképpen kommunista pártunk legjelentősebb történelmi eseménye. Az értekezlet nélkül nehezen képzelhető el nagy népi forradalmunk a győzedelmes 1941—1945. évi népfelszabadító háború kereteiben... Mi mindannyian, a még élő részvevők, emlékezünk, hogyan növekedett óráról órára az értekezleten az izgalom bennünk és a felismerés, hogy valami nagy jelentőségű, történelmi horderejű történik, hogy vállainkra vesszük „a nagy végső ütközet” terhét és feladatát. Éreztük Jugoszlávia minden részéből való együvé tartozásunkat, azt, hogy a forradalmi munkásosztály és egész népünk egységes osztaga vagyunk. Itt mindannyian megbizonyosodtunk Tito nagyságáról, a forradalmár lángelméjűségéről, marxista—leninista voltáról a cselekvés színterén, aki nem rabja a forradalmi harc dogmatikus mintáinak és kész receptjeinek.”

A JKP V. országos értekezletén már egy megújított párt volt jelen küldöttei révén. Ez a kommunista párt hatalmasat fejlődött, ahhoz a helyzethez képest, amelyben a Kommunista Internacionálé téves értékelés alapján fel akarta oszlatni a JKP-t és a sztálini állami szervek igaztalan vádak alapján kivégezték sok vezető forradalmárát. Ha a JKP-nek még küzdenie kellett a Komintern vezető szervei előtt megbecsüléséért, kétségtelenek voltak az elért eredmények. Mégis az egész értekezlet munkáját áthatotta az éles bírálat és önbírálat szelleme. Ez nem csak egy lényeges elv megvalósítását jelentette, hanem egy felfelé fvelő kommunista párt kollektív tudatát is tükrözte, amely párt az elért eredmények tükrében nemcsak elbírja a bírálatot, hanem igényli is, mert még többre képes és a sorsdöntő idők még többet is várnak tőle a közeljövőben.

Erről a pártról, az V. országos értekezlet kommunista pártjáról állapítja meg Stevan Doronjski 1980 októberében, a már idézett beszámolójában a következőket: „Munkájával és határozataival az V. országos értekezlet kifejezésre juttatta a párt új szellemét: az önállóságot, bátorságot és önbírálatot a helyzet felmérésében és a politikai akció céljainak és módszereinek kialakításában. Megmutatkozott, hogy a Jugoszláv Kommunista Párt legyőzte belső fogyatékoságait és szilárd eszmei-politikai egységet valósított meg; hogy jelentős politikai erőt képvisel, az egyetlen olyan általános jugoszláv pártot, amely képes a jugoszláv munkásosztályt, nemzeteket és nemzetiségeket a szociális és nemzeti felszabadításért folytatott harcba vinni.”

Tito beszámolója, a vita és a határozatok kimondják a JKP sorainak

bátrabb bővítését, különösen a nagy munkásközpontokban, név szerint is felsorolva azokat a nagylétszámú ipari létesítményeket és üzemeteket, amelyekben még fejletlenek a pártszervezetek. Megkülönböztetett figyelmet szentel az országos pártértekezlet az ifjúság körében kifejtett munkának, szem előtt tartva az ifjúság minden rétegét. Ezen irányvétel helyessége teljes egészében bebizonyosodott a népfelszabadító háború időszakában, amikor a fegyveres alakulatok ütőerejét az ifjúság képezte. A mai olvasó számára megragadó az a hév és erőteljes érvelés, amellyel Tito beszámolójában és az egész országos értekezlet okmányjaiban követeli a párttagság, külön pedig a káderek eszmei képzését.

4. A JKP osztályszövetségre alapozott stratégiája, történelmi szerepe megvalósításának egyik lényeges biztosítéka

A titói vezetés a Komintern 1935-ben megtartott utolsó, VII. kongresszusának határozatait következetesen és alkotó módon alkalmazta Jugoszlávia szövvényes társadalmi viszonyai közepette. Az antifasiszta népfrontpolitika volt az alapja és kerete annak, hogy a JKP leküzdje a szektasságot és megfelelő megoldást találjon az égető kérdésekre, s erre alapozza a munkásosztály, az elnyomottak és kizsákmányoltak osztályszövetségét. Ennek az alapvető politikának megvalósításában a JKP nem vesztette el helyes irányzékát akkor sem, amikor a hitleri Németország és a Szovjet Szövetség megkötötte a barátsági és meg nem támadási szerződést. A JKP úgy ítélte meg, hogy ez a szerződés egy időre távol tartja a háborús pusztítást a Szovjet Szövetség határaitól, de ez nem változtat Jugoszlávia veszélyezettségén, és ezért feltétlenül tömöríteni kell minden hazafias erőt az antifasiszta népfrontpolitika platformja alapján.

Ezzel az osztálystratégiával kapcsolatban Stevan Doronjski 1980. október 20-án elhangzott beszámolójában hangsúlyozza: „... az értekezlet rögzítette azt a politikai platformot, amelyet a Jugoszláv Kommunista Párt az utóbbi évek során épített ki — a külső fasiszta veszély és a belső reakciós társadalmi rendszer elleni egységnek, az összes haladó és antifasiszta erők harci egységének létrehozására irányuló következetes irányvételt. Ez a platform, szögezi le Stevan Doronjski, elsősorban a jugoszláv társadalom és állam akkori helyzetének önálló elemzéséből és abból a meggyőződésből eredt, hogy a burzsoázia, amely képtelen megoldani a felhalmozódott szociális és nemzeti problémákat, le fog tűnni a történelem színpadáról. A Kommunista Párt elfogadta a háború imperialista jellegéről szóló értékelést, de ugyanakkor leszögezte, hogy a háborúnak antifasiszta vonása is van. Ezért kitartott álláspontja mellett, hogy Jugoszláviát fasiszta agresszió veszélye fenyegeti, s ennek alapján állást foglalt amellett, hogy fel kell venni a harcot a fenyegető fasiszta támadással.

...Egyszóval, az V. országos értekezlet politikai irányvonala konk-

rétan és történelmileg megfelelt a munkásosztály, a jugoszláv nemzetek és nemzetiségek létszükségleteinek és szabadságra való törekvéseinek a kor szövvényes és vészterhes belső és nemzetközi viszonyai között. Ezt bizonyította az a tény is, hogy ezen irányvonal valóra váltásával igen gyorsan növekedett a Jugoszláv Kommunista Párt politikai tekintélye és befolyása az ország dolgozó tömegeire . . .”

Az osztályszövetség széles alapokon való megvalósítása, amely alapvető stratégiai eltökéltsége volt a Tito vezette JKP, illetve JSZK politikájának napjainkig, és amely már csírájában létrehozta, ahogyan Edvard Kardelj hangsúlyozza, az öngazgatást, már a fegyveres harc időszakában és lehetővé tette, de igényelte is a proletárdiktatúra sajátos megjelenési formáját nálunk, nevezetesen a közvetlen szocialista demokrácia politikai rendszerét — szükségszerűen nagy figyelmet szentelt a nemzeti elnyomás kiküszöbölésének és a nemzeti egyenrangúság kivívásának. Ez a feladat az adott történelmi-társadalmi körülményekben valóban forradalmi feladatnak bizonyult, szorosán egybefonódott a szociális elnyomás és osztálykizsákmányolás kiküszöbölésével, amelyre csakis a dolgozók tömeges mozgósítása, illetve a szocialista forradalom sikeres véghezvitele adhatott kielégítő megoldást. Ezt a kérdéskört, a nemzeti egyenrangúság kérdését is helyesen válaszolja meg a JKP V. országos értekezlete, meghatározva már a fegyveres harc során megvalósított föderatív berendezésünket. Kimondja azokat az elveket, amelyeket ma is a nemzeti viszonyok rendezésében alkalmazunk, s amelyeket a fegyveres harc idején a testvériség—egység jelszavával jelöltünk, mint forradalmunk egyik nagy vívmányát.

Arra, hogy miként vetődött fel az V. országos pártértekezlet idején a nemzetek és nemzetiségek viszonya, idézzük az értekezlet határozatának Harc a nemzeti egyenjogúságért és szabadságért című fejezetének következő részletét (lásd: Peta zemaljska konferencija KPJ, Belgrád, 1980., 238. és 239. o.):

„Az imperialista hódítások sorsdöntő napjaiban, amikor a kis népek szabadságát és függetlenségét nyers erőszakkal semmisítik meg és üzérkednek az egyes országok elnyomott népeivel hódító céljaik megvalósítása érdekében, Pártunk számára még időszerűbben és élesebben merül fel, mint egyik legfontosabb feladat a harc Jugoszlávia leigázott nemzetei és nemzeti kisebbségei nemzeti egyenjogúságáért:

2) harc a macedón nemzet egyenjogúságáért és önrendelkezéséért, a szerb burzsoázia nemzeti elnyomásával szemben, de egyben az olasz és bolgár imperialisták és ügynökeik leleplezéséért, akik demagóg ígéretekkel igyekeznek leigázni a macedón nemzetet;

. . . e) harc a magyar, román, német és más nemzeti kisebbségek szabadságáért és egyenrangúságáért Vajdaságban, de egyidejűleg harcolni a magyar, német és másfajta reakciók kísérleteivel szemben, hogy imperialista hódító háború révén állítólag megoldják ezen és más vidékeken a nemzeti kérdést; . . .”

A JKP V. országos értekezlete, amellyel eredményesen zárul a Tito

vezette párt fejlődésének és osztálystratégiája kiépítésének első szakasza, természetesen nem adott későbbi forradalmi harcunk minden kérdésére választ, hisz azok akkor fel sem merültek, de megalapozta forradalmunk élcsapatának szervezeti felépítését, eszmeileg felkészítette az ország párttagságát és vezetőseit a további sorsdöntő feladatokra. Megbízható eszmei-politikai alapot nyújtott határozataival arra, hogy a JKP, illetve a JKSZ sikeresen betöltse forradalmi-társadalmi átalakulásunk fegyveres időszakában, de a háború utáni időszakban is élcsapat szerepét.

Rezime

Titova klasna strategija narodnooslobodilačkog rata u svetlu dokumenata V zemaljske konferencije KPJ

Autor se poziva u svom radu na komponente ocene izrečene o značaju V konferencije KPJ održane u Zagrebu 19—23. oktobra 1940. godine, sa kojom se uspešno završava prvi period razvoja KPJ pod neposrednim Titovim rukovodstvom. Zbivanja govore o tome, a i neđavno objavljeni dokumenti pripremljenih skupova i same V zemaljske konferencije na to ukazuju, da ovaj period karakteriše dva tesno povezana procesa. Radi se o tome da se KPJ u razdoblju 1937—1940. konsoliduje i adekvatno se izrađuje kao značajan i uticajan politički faktor zemlje i da jasno formuliše i počinje sprovoditi svoju klasnu strategiju na platformi širokog antifašističkog narodnog fronta.

Ova platforma, koja je potvrđena i dalje razrađena na V zemaljskoj konferenciji KPJ ostaje u svojoj osnovi trajna strateška orijentacija KPJ, odnosno SKJ, uz nužne dopune i promene u nekim težišnim pitanjima u sudbonosnim istorijskim zbivanjima tokom revolucionarnog narodnooslobodilačkog rata i posleratne socijalističke izgradnje, koje obeležavaju Titovu epohu Jugoslavije.

Autor svoje izlaganje grupiše oko sledeća četiri tematska kruga: Peta zemaljska partijska konferencija i klasna strategija narodnooslobodilačkog rata; Značaj pete konferencije KPJ sa gledišta revolucionarnih društvenih procesa u Jugoslaviji; Adekvatna izgrađenost revolucionarne radničke partije i osiguravanje i ovim putem njene avangardne uloge; Strategija KPJ zasnovana na klasnom savezu kao jedna od bitnih garancija za ostvarenje njene istorijske uloge.

Резюме

Классовая стратегия народноосвободительной войны Тито, отражающаяся в документах V конференции Коммунистической партии Югославии

Автор в своём труде останавливается на положительных отражающихся в документах V конференции Коммунистической тоявшейся в Загребе с 19. по 23 октября 1940 года. С этой кон-

ференцией с успехом закончился первый этап развития КПЮ под непосредственным руководством товарища Тито. Недавно опубликованные документы подготовительных собраний и документы самой V конференции свидетельствуют о том, что этот период характеризуют два тесно связанных процесса. Дело в том, что КПЮ в периоде 1937—1940 сплотила свои силы и таким образом становится значительным и влиятельным политическим фактором страны с целью ясно сформулировать и применять классовую стратегию на платформе широкого антифашистского народного фронта.

Эта платформа, подтверждённая и дальше разработанная V конференцией КПЮ остаётся в своей основе прочной стратегической ориентацией КПЮ, то есть СКЮ (Союза коммунистов Югославии), имея в виду возможные изменения в некоторых существенных вопросах в роковых исторических событиях в ходе революционной народноосвободительной войны и послевоенного социалистического восстановления. Эта эпоха и именуется эпохой Тито.

Автор в своём труде задерживается на четырёх тематических кругах: Пятая партийная конференция и классовая стратегия народноосвободительной войны;

— Значение Пятой конференции КПЮ с точки зрения революционных общественных процессов в Югославии;

— Соответствующая сплоченность революционной рабочей партии тем самым и обеспечение её авангардной роли;

— Стратегия КПЮ, обоснованная на классовом союзе в качестве одной из существенных гарантий для осуществления её исторической роли.